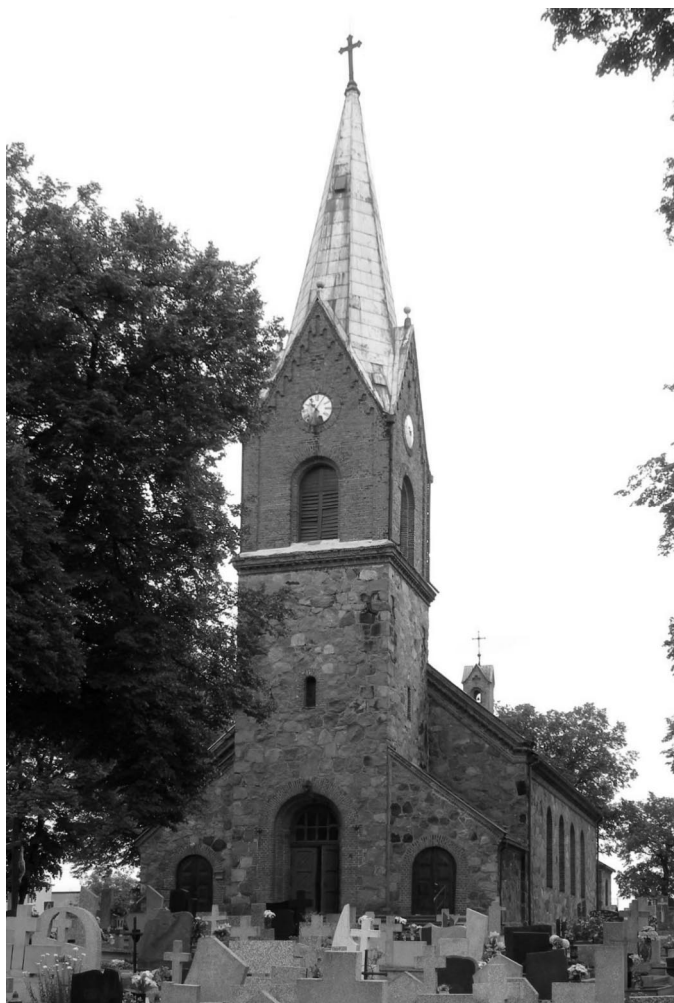

**Program prac konserwatorskich
elewacji kościoła
pw. św. Mikołaja w Lubiewie**

OPRACOWAŁ:
mgr Dobromir Dombek

magister sztuki

DOBROMIR DOMBEK

dplomowany konserwator zabytków
Harcerska 5/5, 87-100 Toruń, tel. 602 311 829

Toruń-Lubiewo 2017

1. Zakres opracowania

Przedmiotem opracowania są zagadnienia konserwatorskie, dotyczące elewacji korpusu kościoła pw. Św. Mikołaja. Program prac obejmuje czynności związane z konserwacją wątku kamiennego i ceglanego elewacji.

2. Zagadnienia historyczne

Powstanie neoromańskiego kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja datuje się na lata 1841-42. Kamiennie-ceglaną bryłę budowli wzbogacono w 1861 r. o kwadratową, nakrytą stromym graniastym hełmem wieżę oraz wieżyczkę na sygnaturkę. Zniszczony podczas działań wojennych (1939-45) kościół, odbudowany został przez parafian ze znacznymi zmianami w latach 1949-51.

Ostatnie prace konserwatorskie miały miejsce w latach 2013/2015, dotyczyły min. remontu kruchty zachodniej, elewacji i wnętrza wieży oraz pokrycie dachu.

3. Opis formalny

Przedmiotowy kościół jest budowlą halową, trójnawową, z kwadratowym prezbiterium, zamkniętym półkolistą apsydą. Kruchtę zachodnią wieńczy wieża zegarowo-dzwonna, której każdą z elewacji zamyka od góry trójkątny szczyt zdobiony neogotyckim fryzem.

Nawę, prezbiterium, kruchtę zachodnią oraz dolną część trzonu wieży, wymurowano z kamienia granitowego o łamanym płasko obrobionym licu. Wieniec murów obwodowych, półkoliście zamknięte obramienia otworów wejściowych i okiennych oraz górną część wieży wykonano z cegły ceramicznej, ułożonej w wątku krzyżykowym. Z cegły wykonano również ozdobne gzymsy: wieńczący korpusu oraz oddzielający część kamienną i ceglaną dzwonnicy. Wejście do kruchty zamykają dwuskrzydłowe, drewniane drzwi o konstrukcji ramowo-płycinowej.

Wieżę nakryto złożonym dachem wielopołaciowym z blachy miedzianej, a korpus, prezbiterium i absydę pokryto karpiówką kładzioną w koronkę.

Na pochodzący z XVII-XIX w., eklektyczny wystrój wnętrza składają się elementy manierystyczne, barokowe, rokokowe i neogotyckie.

Teren przykościelny otacza nawierzchnia z pol-bruku a mury obwodowe żwirowa opaska.

5. Stan zachowania oraz przyczyny zniszczeń

Charakterystycznym problemem dla wielobryłowych budowli wzniesionych z kamienia granitowego jest brak dostatecznego przewiązania wątku, skutkujący powstawaniem pionowych spękań, występujących na granicy poszczególnych brył, w okolicach otworów okiennych i na granicy łączenia wątku kamiennego i ceglanego. Szczególnie widoczne są spękania pomiędzy częścią centralną kruchty zachodniej, a flankującymi ją przybudówkami na wieńcu absydy i w okolicach wejścia do zakrystii. Kolejny problem o charakterze konstrukcyjno – statycznym to rozluźnienie wątku kamiennego i ceglanego wieży oraz jej deformacja (skręcenie bryły), które przypisywać należy siłom parcia wiatru oraz drganiom związanym z użytkowaniem dzwonnicy. Zmiany te widoczne są od środka klatki schodowej.

Zarówno materiał kamienny, jak i ceglany, zachowane są w stosunkowo dobrym stanie. Sporadyczne spękania i ubytki materiału ceramicznego mają w przeważającej mierze charakter mechaniczny. Nieliczne ubytki lica cegieł występują w partii wieńcowej - korona murów (prezbiterium, absyda) i związane są z nieszczelnością pokrycia dachowego i orynnowania.

Spoiny wątku ceglanego oraz kamiennego są w wielu obszarach wykruszone i spękane. Noszą widoczne ślady napraw wykonanych najczęściej z nieelastycznej zaprawy cementowej o zbyt wysokiej wytrzymałości i szczelności.

Zabrudzenia i nawarstwienia występujące na powierzchni kamienia, cegieł i spoin są w większości pochodzenia biologicznego i składają się ze stosunkowo nielicznych kolonii zielono-żółcistych i szarych porostów.

Współczesne elementy stolarki drzwiowej pokryte są kilkoma warstwami farb olejnych, które łuszczą się i odpryskują. Drewno jest miejscowo odsłonięte, wypłukane, spękane i pociemniałe w wyniku długotrwałej insolacji.

6. Cel oraz założenia konserwacji i restauracji

Celem prac konserwatorskich jest powstrzymanie procesów korozji materiału budulcowego świątyni, ustabilizowanie partii o naruszonej statyce oraz nadanie obiektowi estetyki jak najbardziej zbliżonej do pierwotnego założenia. Ze struktury obiektu usunięte zostaną materiały i rozwiązania szkodliwe dla substancji zabytkowej oraz niespełniające współczesnych wymogów konserwatorskich.

7. Program prac konserwatorskich

Wszelkie prace konserwatorskie należy przeprowadzić z wykonaniem szczegółowej dokumentacji fotograficznej i opisowej aktualnego stanu zachowania obiektu. Dokumentację taką należy także prowadzić przez cały czas prowadzenia prac. Wszelkie odstępstwa od założonego stanu zachowania oraz stratygrafii warstw historycznych zgłaszać do UOZ właściwego dla obiektu. Podczas prac w obiekcie niezbędny jest nadzór dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki, specjalisty w zakresie konserwacji elementów i detali architektonicznych.

-Zaatakowane przez drobnoustroje partie muru zdezynfekować roztworem preparatu Biotyn R, Alkutex BFA lub analogicznym.

Zaleca się użycie 5% roztworu Biotynu R w alkoholu etylowym. Dezynfekcję prowadzić przesycając preparatem cegły oraz spoiny na głębokość kilku milimetrów. Pracowników należy zapoznać z kartą charakterystyki substancji i wyposażyć w odpowiednią odzież i sprzęt ochrony osobistej.

-Pozostałości nawarstwień organicznych oraz inne zabrudzenia usunąć z użyciem metody strumieniowej, strumieniowo-ściernej lub przegrzaną parą wodną pod ciśnieniem.

Po usunięciu martwej masy organicznej powtórzyć dezynfekcję materiału ceramicznego z użyciem tego samego roztworu o stężeniu obniżonym do 3%.

-Wykonać odsalanie muru metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska.

Zaleca się użycie okładów z waty celulozowej (lignina) o grubości min. 7 warstw. Kompresy należy zakładać wielokrotnie, a zabieg prowadzić aż do uzyskania dopuszczalnego obciążenia solami muru, czyli poniżej poziomu 1%.

-Usunąć wtórne spoiny cementowe w wątku kamiennym i ceglanym oraz zdestruowane cegły (przy zniszczeniu > 70%).

Spoiny cementowe naciąć szlifierką kątową w celu ułatwienia ich usuwania. Wykuwanie prowadzić ręcznie, dłutami widiowymi, zwracając uwagę, aby nie uszkodzić „zdrowych” cegieł; dokumentować obecność oryginalnych zapraw w warstwach spodnich.

-Cegły zakwalifikowane do pozostawienia, a z uszkodzoną warstwą spieku, wzmocnić hydrofilnym preparatem krzemoorganicznym Funcosil KSE300 f-my Optolith.

Zabieg prowadzić przez pędzlowanie lub natrysk, dążąc do jak najlepszego przesylenia materiału preparatem. Mur po zabiegu sezonować przez 4 tygodnie, w warunkach podwyższonej wilgotności. Pracowników należy zapoznać z kartą charakterystyki substancji i wyposażyć w odpowiednią odzież i sprzęt ochrony osobistej.

-Spękania w nadprożach otworów okiennych ustabilizować z użyciem systemu Helifix f-my Hilti.

Zbrojenia osadzać na głębokość min. 5cm w spoinie; typ oraz ilość zbrojeń dobrać na podstawie obliczeń statycznych i zaleceń producenta.

-Stabilizację wątku kamiennego o widocznie rozluźnionym wątku przeprowadzić poprzez iniekcję pustek.

Zaleca się użycie iniektów na bazie zapraw wapienno-trasowych np.: Optosan TrassInjekt f-my Optolith.

-Ubytki cegieł uzupełnić cegłą nową, o korespondującej z oryginałem kolorystyce i fakturze oraz zbliżonych parametrach fizyko – mechanicznych.

Właściwości mechaniczno-fizyczne przedprodukcyjnych próbek cegły do rekonstrukcji skontrolować laboratoryjnie. Cegłę nową wmurować na zaprawie TWM firmy Optolith. Cegły o parametrach zbliżonych do materiału zabytkowe produkuje min. cegielnia Krasnik-Suchyňa.

-Drobne ubytki i uszkodzenia cegieł uzupełnić zaprawą NSR f-my Optolith, Funcosil Restariermörtel f-my Remmers lub analogiczną.

Zaprawy te występują w kilku kolorach, które można ze sobą mieszać, w razie potrzeby można je też dobarwiać w masie suchymi pigmentami w celu uzyskania optymalnej barwy.

-Spoiny w wątku kamiennym i ceglanym uzupełnić zaprawą mineralną Optosan TKF f-my Optolith w kolorze zgodnym z wcześniej przeprowadzonymi pracami konserwatorskimi.

Spoinę wykonać jako lekko cofniętą względem płaszczyzny lica muru, tak aby nie wchodziła na lico cegły o wyoblonych krawędziach.

-Powierzchnie spływowe parapetów zabezpieczyć strukturalnie, po wyspoinowaniu, preparatem hydrofobowym, np.: Funcosil SNL.

Zabieg przeprowadzić przez dwukrotne pędzlowanie hydrofobizowanych powierzchni. Zabezpieczyć folią sąsiadujące elementy nieprzeznaczone do impregnacji. Zacieki zmywać na bieżąco benzyna ekstrakcyjną.

Podane w niniejszej dokumentacji nazwy własne (pochodzenie, producent, itd.) mają jedynie charakter pomocniczy dla określenia podstawowych parametrów i cech zastosowanych materiałów. Zamawiający dopuszcza zastosowanie rozwiązań równoważnych. Produkt równoważny to taki, który ma te same cechy funkcjonalne, co wskazany w dokumentacji konkretny z nazwy lub pochodzenia produkt. Jego jakość nie może być gorsza od jakości określonego w specyfikacji produktu oraz powinien mieć parametry nie gorsze niż wskazany produkt.

8. Dokumentacja fotograficzna

Fot.1. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, elewacja wschodnia. Słabe przewiązanie wątku typowe dla konstrukcji z kamienia polnego jest powodem powstawania spękań strukturalnych.

Fot.2. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, elewacja wschodnia. Słabe przewiązanie wątku typowe dla konstrukcji z kamienia polnego jest powodem powstawania spękań strukturalnych. Na zdjęciu pęknięcie pomiędzy bryłą wieży a kruchłą – jak widać „naprawiane” już nieskutecznie zaprawą cementową.

Fot.3. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, elewacja południowa, spękanie strukturalne w obrębie kruchty.

Fot.4. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, elewacja południowa, spękanie strukturalne i rozluźnienie wążku widoczne w górnej partii murów obwodowych nawy. Na zdjęciu widoczne także ślady bieżących napraw – spoinowanie wykonane szarą zaprawą cementową.

Fot.5. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, apsyda prezbiterium. W górnej części ściany widoczne ubytki spoin i rozluźnienie wążku kamiennego.

Fot.6. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, apsyda prezbiterium. Spękania widoczne w wątku kamiennym znajdują swoją kontynuację także w obrębie ceglanej korony murów.

Fot.7. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, Spękania widoczne w wątku kamiennym północno-wschodniej części prezbiterium.

Fot.8. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, północno – zachodni narożnik nawy północnej. Na zdjęciu widoczne nawarstwienia organiczne – kolonie porostów kalcytofilnych, pokrywające wątek kamienny.

Fot.9. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, elewacja północna. Typowe ubytki fryzu korony murów mają charakter mechaniczny.

Fot.10. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, stan zachowania wątku ceglanego. Naprawy w obrębie spoin wykonano szczelną zaprawą cementową.

Fot.11. Lubiewo, kościół pw. św. Mikołaja, stan zachowania wątku ceglanego. Ubytki cegły mają w większości charakter mechaniczny i ograniczone są w większości do powierzchni materiału.